

БОЙОВИЙ ХОРТИНГ ТА ДІЯЛЬНІСТЬ ПРАВООХОРОННИХ ОРГАНІВ УКРАЇНИ

*МАТЕРІАЛИ МІЖНАРОДНОЇ
НАУКОВО-ПРАКТИЧНОЇ КОНФЕРЕНЦІЇ
ДЕРЖАВНОГО ПОДАТКОВОГО УНІВЕРСИТЕТУ*

**COMBAT HORTING AND ACTIVITIES
OF UKRAINIAN LAW ENFORCEMENT
AUTHORITIES**

ІРПІНЬ – 2022

**МІНІСТЕРСТВО ФІНАНСІВ УКРАЇНИ
ДЕРЖАВНИЙ ПОДАТКОВИЙ УНІВЕРСИТЕТ
НАВЧАЛЬНО-НАУКОВИЙ ІНСТИТУТ ЕКОНОМІЧНОЇ БЕЗПЕКИ
ТА МИТНОЇ СПРАВИ
КАФЕДРА ПРАВООХОРОННОЇ ДІЯЛЬНОСТІ**

***МАТЕРІАЛИ МІЖНАРОДНОЇ
НАУКОВО-ПРАКТИЧНОЇ КОНФЕРЕНЦІЇ***
**БОЙОВИЙ ХОРТИНГ ТА ДІЯЛЬНІСТЬ
ПРАВООХОРОННИХ ОРГАНІВ УКРАЇНИ**

**03–04 січня 2022 року
м. Ірпінь**

*Рекомендовано до друку Науково-методичною колегією
Національної федерації бойового хортингу України
(протокол від 08.01.2022 № 11).*

Організаційний комітет конференції

Голова оргкомітету:

Чмелюк В. В. – кандидат юридичних наук, професор кафедри правоохоронної діяльності Державного податкового університету, полковник податкової міліції, учасник бойових дій.

Голова науково-методичної ради оргкомітету конференції:

Єрмоменко Е. А. – професор кафедри правоохоронної діяльності Державного податкового університету, кандидат педагогічних наук, президент Національної федерації бойового хортингу України, Заслужений працівник фізичної культури і спорту України, Заслужений тренер України, майстер спорту України міжнародного класу, майор десантно-штурмових військ ЗС України, учасник бойових дій.

Заступники голови оргкомітету:

Гришук В. Л. – кандидат юридичних наук, начальник кафедри правоохоронної діяльності Державного податкового університету, підполковник податкової міліції, учасник бойових дій;

Бухтіяров О. А. – кандидат юридичних наук, заступник начальника кафедри правоохоронної діяльності Державного податкового університету, учасник бойових дій.

Члени оргкомітету:

Параниця С. П. – кандидат юридичних наук, професор кафедри правоохоронної діяльності Державного податкового університету, учасник бойових дій;

Антоненко С. А. – кандидат наук з фізичного виховання та спорту, професор кафедри правоохоронної діяльності Державного податкового університету;

Бадьора С. М. – кандидат педагогічних наук, доцент кафедри правоохоронної діяльності Державного податкового університету;

Гарбовський Л. А. – кандидат юридичних наук, доцент кафедри правоохоронної діяльності Державного податкового університету.

Є80 Бойовий хортинг та діяльність правоохоронних органів України : матеріали Міжнар. наук.-практ. конф., 03–04 січня 2022 р., м. Ірпінь / Мін-во фінансів України, Державний податковий університет [та ін.]. – Ірпінь, 2022. – 1738 с.

Збірник містить наукові роботи учасників конференції, дослідження з педагогіки, психології, філософії, історії, теорії і методики викладання бойового хортингу, проведені відповідно до угоди про співпрацю між Національною федерацією бойового хортингу України та Державним податковим університетом. Матеріали представляють узагальнені результати досліджень у напрямі теоретичних та практичних аспектів удосконалення професійних компетентностей фахівців бойового хортингу у системі правоохоронних органів України.

Матеріали подаються мовою оригіналу. За достовірність фактів, статистичних та інших даних, точність формулювань і висновки несуть відповідальність автори матеріалів.

ФОРМУВАННЯ ВОЛЬОВОЇ ЦІЛЕСПРЯМОВАНОСТІ ТА ВІЙСЬКОВО-ПАТРІОТИЧНОЇ ВИХОВАНОСТІ УЧНІВ ШКІЛЬНОГО ГУРТКА БОЙОВОГО ХОРТИНГУ

ЄРЬОМЕНКО Едуард Анатолійович
Державний податковий університет

***Анотація.** У даній науковій статті надано форми військово-патріотичного виховання юних спортсменів бойового хортингу в процесі позакласної роботи, охарактеризовано бойовий хортинг як традиційний оборонний звичай особистості та соціальна опора українського суспільства, розкриваються теоретико-методичні засади національно-патріотичного виховання дітей та молоді засобами бойового хортингу. Формування в учнів школи ціннісного ставлення до національних бойових і культурних традицій, суспільства, держави та до самого себе, відчуття своєї належності до України, усвідомлення єдності власної долі з долею своєї країни, активної та моральної життєвої позиції є головною домінантою військово-патріотичного виховання учнів у процесі шкільного навчання. Автори статті доводять, що засобами бойового хортингу якнайкраще формується національно-патріотична свідомість дітей та молоді, оскільки він є комплексною та багатогранно дисципліною, національним професійно-прикладним видом спорту України. Запобігти моральній деградації, відродити високе значення слова «патріотизм» покликані освітні установи, тому що дитинство, юність – найблагодатніша пора для виховання почуття любові до Батьківщини. Зазначено, що бойовий хортинг має великий різнобічний потенціал, здатний скласти реальну конкуренцію будь-якій визнаній у світі школі бойових мистецтв, що неодноразово підтверджується, як спортивною практикою на змаганнях, так і реальними фактами з військового бойового життя. Протягом тривалого часу бойовий хортинг приваблює масу людей всіх спеціалізованих силових структур нашої держави своєю надійністю та абсолютною ефективністю прийомів самозахисту, які вивчають учні спортивних секцій та гуртків у закладах освіти. Передовий зміст військово-патріотичних, виховних та навчально-тренувальних програм для дітей і молоді, ефективні форми військово-патріотичного виховання юних спортсменів бойового хортингу в процесі позакласної роботи, форми і методи проведення занять з бойового хортингу є основними чинниками системи національно-патріотичного виховання школярів і студентів, які займаються в гуртках і спортивних секціях бойового хортингу.*

***Ключові слова:** форми військово-патріотичного виховання, національно-патріотичне виховання, бойовий хортинг, юні спортсмени, військово-спортивна підготовка, позакласна робота.*

Актуальність наукового дослідження. Під час навчально-виховного процесу в закладі загальної середньої освіти важливо правильно визначити зміст та вибрати форми і методи військово-патріотичного виховання школярів засобами бойового хортингу.

Виклад основного матеріалу. Змістом військово-патріотичного виховання школярів під час формувального етапу експерименту було передбачено організацію та проведення заходів з формування позитивного ставлення до спортивно-масової роботи, занять бойовим хортингом, рухливих ігор з елементами бойового хортингу й вирішення старшими школярами різних життєвих ситуацій [1–12; 19–32]. Така діяльність провадилася у групах продовженого дня й охопила застосування “спортивної години”, вивчення предмета “Основи здоров’я”, уроку фізичної культури, заняття з бойового хортингу.

Під час цих заходів обговорювалися теми: “Цінність і значення фізкультури для людини”, “Цінність життя і здоров’я”, “Важливість бойового хортингу як національного виду спорту”, “Позитивне ставлення до себе та інших людей”, “Ставлення до спаринг-партнерів, однолітків”, “Вибір друзів, уміння товаришувати з ними”, “Як керувати позитивними й негативними емоціями”, “Бути готовим до захисту України”. Така виховна діяльність допомагала старшокласникам не лише засвоїти важливі й необхідні знання щодо позитивного ставлення до занять бойовим хортингом, а й усвідомити їхню практичну значущість у формуванні вихованості та загалом для повсякденного життя.

Також зміст військово-патріотичного виховання засобами бойового хортингу передбачав здійснення підходу природовідповідності щодо старших школярів й урахування їхніх психологічних, анатомо-фізіологічних вікових особливостей. Тому ми під час експериментальної роботи спільно з учителями фізичної культури і керівниками гуртків з бойового хортингу брали до уваги особливості розвитку опорно-рухового апарату дитини (уникали великих навантажень на хребет; не допускали перенапруження суглобів, зв’язкового апарату та м’язів школярів; уроки з фізичної культури й тренування з бойового хортингу будували таким чином, щоб навантаження чергувалися з достатніми паузами відпочинку тощо) [13].

Форми і методи військово-патріотичного виховання школярів засобами бойового хортингу. Ефективною формою військово-патріотичного виховання школярів є позакласні заняття з бойового хортингу, що розкривають значення національного виду спорту України, заснованого на культурних, оздоровчих і бойових традиціях українського народу. Ці заняття сприяли залученню учнів до загальнолюдських цінностей, формуванню внутрішньої культури особистості, її високих вольових якостей, навичок здорового способу життя, гармонійному фізичному розвитку, військово-патріотичному вихованню тощо.

Як уже зазначалося, бойовий хортинг містить у собі виховні, оздоровчі, загальнофізичні, технічні й тактичні елементи, а також філософські аспекти виховання сильного українця, гідного громадянина, патріота Української держави. Тому на позакласних заняттях з бойового хортингу реалізується й система військово-патріотичного виховання підростаючого покоління, що особливо актуально за нинішніх умов.

Бойовий хортинг як український національний вид спорту є впливовим виховним інструментом у формуванні не лише фізичних, й морально-етичних якостей школярів. Експериментальна методика проведення занять бойовим хортингом розроблялася з урахуванням основних навчальних предметів, забезпечувала науковість змісту, мала освітню та виховну цінність. Зміст методики передбачає систематичність, послідовність і доступність навчання та виховання школярів, творчість учителів й учнів, застосування особистісно орієнтованого підходу, вибір доцільних виховних методів роботи зі старшокласниками.

Підвищення рівнів військово-патріотичної вихованості в учнів, з якими провадилася експериментальна діяльність, було значною мірою зумовлене специфікою бойового хортингу. Адже в процесі занять у школярів розвивалися моральні, вольові й фізичні якості. Спортсмени старшого шкільного віку були стійкими в подоланні труднощів, упевненими в досягненні мети, завжди прагнули до успіху, вмiло розподіляли свою увагу.

Також під час занять бойовим хортингом школярі здійснювали велику кількість рухів (руками, тулубом, ногами, очами, мімікою), які визначали обсяг їхньої уваги, вміння миттєво її перемикаати й розподіляти.

Наприклад, стеження за проведенням атаки суперником допомагає приймати рішення про контрдії, одночасно розподіляючи свою увагу на визначення відстані до атакуючої ноги суперника та положення його тулуба (стійке, не стійке, варіанти нахилів) [14–18]. Спортсмен зважає на те, як партнер пересувається та який має захват, і тільки потім проводить свій прийом. Усе це вимагає від дітей значних зусиль і подолання труднощів, оскільки необхідно вмiти швидко й точно орієнтуватися та оцінювати дії суперника в обстановці сутички, самостійно приймати ефективні тактичні рішення, розгадувати задуми суперника і

передбачати результати. Саме в тактичних діях старших школярів-спортсменів реалізується їхнє творче мислення, пам'ять та уява, що сприяє військово-патріотичному вихованню.

Значущою формою військово-патріотичного виховання школярів визначено *гурткові та секційні заняття з бойового хортингу* у процесі позакласної роботи. Під час таких занять свою продуктивність у формуванні досліджуваної якості довели рухливі ігри з елементами бойового хортингу та вправи бойового хортингу. Дотримання визначених педагогічних умов, застосування змісту, форм та методів експериментальної програми на уроках фізичної культури, спортивних годинах, секційних заняттях і в процесі позаурочної спортивно-масової діяльності дало змогу підвищити рівень військово-патріотичної вихованості у школярів.

Завдяки спільним зусиллям батьків, учителів старших класів, фізичної культури, тренерів з бойового хортингу військово-патріотичне виховання в старших школярів стало повноцінним складником навчально-виховного процесу. Як результат – у школярів, як суб'єктів виховання, сформувалося позитивне ставлення до спортивно-масової роботи.

Під час формувального етапу експерименту наші зусилля були спрямовані на виконання таких завдань: поглиблення уявлень учнів щодо сутності понять “бойовий хортинг” і “військово-патріотичне виховання”, знань про заняття з бойового хортингу, рухливі ігри та історію бойового хортингу, спортивні традиції рідної школи, місцевості, правила техніки безпеки в процесі занять бойовим хортингом.

Велика увага приділялася розширенню обізнаності школярів з організаційними формами спортивно-масової роботи; формуванню специфічних психічних властивостей школярів засобами бойового хортингу; дотриманню учнями правил поведінки в школі, на спортивних заняттях і в повсякденному житті, проведенню контролю та регулювання їхніх взаємин з однолітками, спаринг-партнерами та педагогами, здійсненню власного вибору в складних спортивних, життєвих ситуаціях і вмінню самостійно знаходити вихід з них без підказки батьків, учителів і однокласників. Це сприяло:

формуванню інтересу школярів до історії бойового хортингу, спортивних традицій рідної школи, місцевості, спортивних та рухливих ігор, занять бойовим хортингом у спортивних секціях та гуртках;

позитивному ставленню й мотивації до спортивно-масової роботи загалом, особливо до змагань з бойового хортингу, рухливих ігор з елементами цього виду спорту;

формуванню вольової цілеспрямованості, бажання дотримуватися вимог засобами бойового хортингу стосовно себе й інших та досягненню поставленої мети;

прагненню брати участь у різних формах спортивно-масової роботи з бойового хортингу й долати зовнішні та внутрішні перешкоди у повсякденному житті;

збагаченню досвіду дітей у взаєминах з однолітками, батьками, педагогами під час занять бойовим хортингом.

Також важливою і впливовою формою військово-патріотичного виховання школярів під час занять бойовим хортингом визначена Національна дитячо-юнацька військово-спортивна гра “Хортинг-Патріот”, яку було затверджено на засіданні науково-методичної комісії з інформатизації закладів освіти Науково-методичної ради Міністерства освіти і науки України 12 листопада 2014 року [33–48]. У процесі підготовки й проведення гри учні здобували відповідні знання, формували вміння, необхідні їм як майбутнім захисникам України.

Підготовка до гри “Хортинг-Патріот” зі старшокласниками здійснювалася на уроках фізичної культури і в позанавчальний час напередодні Дня захисника України та інших державних свят. Позитивний вплив гри на військово-патріотична вихованість й патріотизму учнів значною мірою залежав від педагогічної майстерності вчителів фізичної культури, викладача предмета “Захист України” та інших членів педагогічного колективу, які брали активну участь у військово-патріотичних іграх в роки їх навчання у школі.

В експериментальних закладах загальної середньої освіти особливе значення надавалося залученню до проведення військово-патріотичної спортивної гри “Хортинг-Патріот” відомих людей міста, села й усіх зацікавлених.

Важливою умовою було й запрошення на фінал гри очевидців бойових дій, батьків, членів родин, учителів різних спеціальностей, які свого часу брали участь у грі “Хортинг-Патріот”. Отже, основними *методами* роботи зі старшокласниками під час дитячо-юнацької військово-спортивної гри “Хортинг-Патріот” було обрано: метод змагання, заохочення, створення ситуації успіху, міжособистісного діалогу, пошуку.

Однією з форм військово-патріотичного виховання школярів засобами бойового хортингу стало проведення фізкультурно-оздоровчого свята до Дня фізичної культури та спорту. Свято проводилося у формі змагання, що сприяло вирішенню завдань з військово-патріотичного виховання. Під час проведення свята стимулювалася мотивація школярів, підвищувалася їхня активність, ініціативність, винахідливість.

Для забезпечення ефективності колективних дій учителі й тренери дотримувалися відповідних соціонормативних вимог [49–62]. Вони полягали в тому, щоб зміст дитячих спортивних змагань відповідав завданням військово-патріотичного виховання; щоб під час проведення змагань враховувалися психічні, фізіологічні, вікові та статеві особливості учасників, виконувалися моральні норми поведінки; щоб у процесі організації змагань учні поступово готувалися до майбутньої спортивної діяльності в гуртку бойового хортингу.

Окрім того, учням пропонувалися завдання, що мотивували їх замислитися над правильністю своїх дій. Їм також надавалася можливість спілкуватися зі спортсменами, щоб зрозуміти їхню діяльність, спрямовану на досягнення високих спортивних результатів. Серед учнів пропагувалася участь у спортивних змаганнях із залученням членів родин, відомих місцевих спортсменів, учасників бойових дій. Основними методами роботи зі школярами 16–17 років під час спортивних свят, змагань на призи відомих спортсменів були такі: створення ситуації успіху, заохочення, доручення, міжособистісного діалогу, прикладу.

Проведення фізкультурних хвилинки з елементами бойового хортингу теж виявилось результативною формою військово-патріотичного виховання школярів. Учасники протягом хвилини виконували фізичні вправи з помірним навантаженням у перервах між уроками; а також використовувалася коротка пауза для розминки в сидячому положенні під час уроку. Такий захід підвищив зацікавленість школярів, сприяв їх психологічному розвантаженню і посилив бажання продовжувати ефективно працювати на уроці.

Свою дієвість для військово-патріотичного виховання школярів довів рефлексивно-експліцитний метод, розроблений І. Д. Бехом. Пропонуючи цей метод, учений не заперечував використання виховного імперативу “Ти зобов’язаний”. Але на сучасних вихованців, які живуть у демократичному суспільстві, таке формулювання ефективніше діє наприкінці, ніж на початку внутрішньої моральної самодіяльності.

Вплив морального імперативу не послабиться, а навпаки підсилиться, зазначає вчений, якщо особистий досвід дитини засвідчить, наскільки глибоко моральна істина пов’язана з нашим Я-доброцентрованим і як вона корелює з Я-егоцентрованим, що не сприяє повноцінній діяльності і життю людини. Також психолог зазначає, що кожній підростаючій особистості властиве прагнення до душевної сили (як основи вищого самоствердження) і свободи (як різнобічної й відповідальної самостійності). Тому обов’язок учителів фізичної культури, тренерів з бойового хортингу й вихователів полягав у впровадженні необхідних засобів для реалізації цього прагнення.

При цьому передбачалося, що кожен вихованець спортивної секції і гуртка не повинен переживати стану підкорення духовно-моральним істинам, а сприймати їх як здійснення власного одухотвореного життя. Якраз на досягнення особистістю такої величної цілі, наголошує І. Д. Бех, і спрямований рефлексивно-експліцитний метод.

Отже, будучи розробленою на основі кращих педагогічних здобутків українських і зарубіжних педагогів та психологів, методика військово-патріотичного виховання школярів засобами бойового хортингу охопила: створення умов, за яких учні мали можливість самостійно допомагати вчителю фізичної культури, тренеру з бойового хортингу під час тренувальних занять й організації змагань, розвивати здатність завершувати розпочату справу й досягати поставленої мети; використання сучасного змісту, виховних методів і форм

спортивно-масової роботи, що сприяло покращенню поведінки школярів у різноманітних спортивних і життєвих ситуаціях; здатності мобілізувати знання для вирішення навчально-тренувальних проблем у конкретних спортивно-масових обставинах та засобами бойового хортингу, долаючи при цьому зовнішні й внутрішні перешкоди; формування уміння в конкретних вчинках проявляти позитивне ставлення до спортивно-масової роботи та занять з бойового хортингу і вольову цілеспрямованість; активну участь школярів у підготовці, організації і проведенні змагань з бойового хортингу; систематичне проведення рухливих ігор з елементами бойового хортингу під час спортивних годин і на уроках фізичної культури, спрямованих на створення сприятливого клімату в спортивному, класному колективі.

Дієвість військово-патріотичного виховання школярів засобами бойового хортингу в експериментальних групах залежала від особистого прикладу учителів старших класів, фізичної культури, тренерів з бойового хортингу, їхнього ставлення до роботи з вихованцями, вміння організувати й проводити спортивно-масові заходи, а головне, домогтися самостійного виконання старшокласниками поставлених завдань і цілей [63–78]. Ефективність військово-патріотичного виховання в означеній категорії учнів визначалася також умілим застосуванням учителями й тренерами педагогічних умов, засобів і прийомів, які забезпечували необхідну емоційність на заняттях з бойового хортингу й сприяли розвитку в юних спортсменів вольових якостей.

Під час експериментальної роботи з військово-патріотичного виховання засобами бойового хортингу ефективними були виховні бесіди, за допомогою яких учителі старших класів, фізичної культури, тренери з бойового хортингу мали можливість розповідати юним спортсменам цікаві історії про українське єдиноборство бойовий хортинг, а також спеціально організовані тренувальні заняття і спортивні змагання на першість класу, в яких яскраво проявлялися вольові якості школярів тощо.

Однією з продуктивних форм військово-патріотичного виховання школярів були *рухливі ігри* з елементами бойового хортингу. Застосування їх різновидів у старших класах забезпечило формування в учнів необхідних особистісних, моральних та фізичних якостей. Вивчення школярами рухливих ігор з елементами бойового хортингу та виконання простих для засвоєння фізичних вправ сприяли розвитку уважності, відповідальності, що дозволяло учням краще сприймати зміст навчального матеріалу.

Рухливі ігри з елементами бойового хортингу формували дисциплінованість і були безпечними для дітей. Важливими елементами під час організації занять з бойового хортингу стали вивчення й аналіз правил гри, в яких зазначалося про чесність, спортивний дух, повагу до суперників, допомогу слабшим, прагнення бути першим, але не будь-якою ціною, як правильно долати перешкоди тощо.

Під час проведення експериментальної роботи зверталася увага й на загальнорозвивальні рухливі ігри, які містили елементи бойового хортингу і змагань [79–88]. Зміст рухливих ігор передбачав розвиток рухових здібностей дитини, швидкості та уважності. Вчителі старших класів, фізичної культури, тренери з бойового хортингу добирали ігри відповідно до інтересів школярів. Зміст рухливих ігор для школярів підбирався вчителями фізичної культури таким чином, щоб виконання головної ролі постійно змінювалося.

Тому плануючи ту чи іншу гру, вчителі фізичної культури, тренери з бойового хортингу завчасно знали, які саме навички та якості має розвивати й закріплювати конкретна рухлива гра, оскільки в одній грі переважає біг, в іншій – метання, є ігри, які потребують витримки, інші – спритності тощо.

Також рухливі ігри передбачали спеціальну фізичну підготовку школярів. Цьому сприяли такі індивідуальні *вправи*:

1. Присідання на одній нозі з допомогою партнера, тримаючись за його руку, а потім – без допомоги.
2. Віджимання в упорі лежачи.
3. Лежачи на спині, піднімання обох ніг і опускання їх за голову.
4. Лежачи на животі, руки за голову, прогинаючись, трохи підіймати тулуб і ноги тощо.

Вправи для роботи у парах:

1. Сійка ноги нарізно, обличчям один до одного на відстані півкроку, руки в боки (долонями вниз). Перший накладає кисті на кисті партнера, натискає на його руки, опускаючи їх, а той опирається. Потім другий піднімає руки, а перший опирається.

2. Стоячи обличчям один до одного, права нога попереду. Перший згинає руки до грудей долонями вперед, другий спирається на його долоні прямими руками (сійка повинна бути тривкою). Перший розгинає руки, а другий чинить опір, згинаючи руки.

3. Стоячи обличчям один до одного на відстані одного кроку, ноги нарізно. Перший кладе руки на плечі другого, а той кладе кисті на його руки у ліктьових суглобах. Другий, натискаючи на руки першого, намагається зігнути їх для того, щоб трошки розслабити руки, повертаючи передпліччя назвні.

4. Сійка ноги нарізно, обличчям один до одного, руки попереду, кисті зчеплені, тулуб трохи відхилений назад. Перший розводить руки в боки, а другий опирається. Потім другий відводить руки вперед, а перший чинить опір.

На формувальному етапі експерименту з військово-патріотичного виховання школярів засобами бойового хортингу важливим було формування специфічних психічних властивостей учнів.

Спеціалізованими сприйняттями у бойовому хортингу є: відчуття дистанції до суперника під час обміну умовними ударами, відчуття положення суперника під час захвату у сійці та в партері.

Під час тренування цих відчуттів використовувався метод контрастних завдань, зміст якого полягає у проведенні навчальних сутичок із суперниками різного зросту, ваги та сили; зі зниженим тиском повітря (до 90, 80, 70, 60 %), у виконанні технічних прийомів, що суттєво різняться структурою дії: довгий – короткий захват, дальня – ближня дистанція тощо.

Під час формування “відчуття суперника” важливо було поінформувати учнів експериментальних груп про результативність рухів, необхідність повного зосередження уваги на виконуваних діях, брати до уваги настанови вчителя фізичної культури, тренера з бойового хортингу щодо влучення в найуразливіші місця на тілі суперника з урахуванням його бойової сійки тощо.

У процесі проведення змагань з бойового хортингу успішність тактичної діяльності школярів залежала від адекватного функціонування уваги [89–94]. При цьому велике значення мала її висока інтенсивність, особливо у відповідальні, напружені моменти умовної сутички між дітьми, оскільки увага відіграє особливу роль у захисних діях спортсмена.

Тому таким важливим є вміння своєчасно мобілізувати та розслабляти увагу. Під час вивчення особливостей тактики ведення сутички бойового хортингу, здійснення тактичної підготовки школярів-спортсменів застосовувалися спеціальні вправи на тренування уваги за правилами сутички з бойового хортингу.

У процесі військово-патріотичного виховання школярів засобами бойового хортингу розвивалося тактичне мислення спортсменів, яке є однією з психічних якостей, що суттєво впливає на успішність навчально-тренувальної та змагальної діяльності.

Тактичне мислення обумовлене двома чинниками: адекватним і своєчасним вибором потрібної бойової позиції в ситуації сутички, що пов’язаний з розвиненістю “відчуття позиції” та “відчуття часу”; адекватним і своєчасним прийняттям рішення щодо проведення технічної дії в сутичці (ударної або кидкової атаки, блокування удару, контркидка).

Для розвитку у школярів тактичного мислення використовувалися вправи, виконання яких потребувало уваги, контролю за ситуацією: обмежений хорт – майданчик сутички, навчальна сутичка з двома суперниками, сутичка із зав’язаними очима, рухливі та спортивні ігри з двома м’ячами, що сприяло військово-патріотичному вихованню у школярів.

Організуючи в експериментальних групах фізкультурно-масову роботу, тренери з бойового хортингу, учителі старших класів, фізичної культури, вихователі спортивного гуртка додавали до тренувального процесу вправи з граничним напруженням м’язів (ураховуючи індивідуальні можливості кожного школяра), на досягнення максимальної

швидкості, високе напруження уваги (бути зосередженим), переборення негативних психічних станів (стомлення), розвиток рухів і доведення розпочатої справи до кінця.

Ці вправи були індивідуальні й групові, що давало педагогам змогу ефективніше здійснювати індивідуально зорієнтований виховний вплив. Для підвищення емоційності й водночас інтенсивності вольових зусиль старших школярів-спортсменів учителі фізичної культури й тренери спортивних секцій та гуртків застосовували ігровий та змагальний методи, які були найефективнішими у військово-патріотичному вихованні школярів засобами бойового хортингу.

Також під час експериментальної роботи увага приділялася формуванню морально-вольових якостей учнів та їхній емоційній стійкості. Для цього проводилися спеціальні заходи, що входили до розділу виховної роботи (лекції, бесіди, диспути, розмови про значущість регулярних занять бойовим хортингом) [95–99]. Провідну роль у такому формуванні відігравав особистий приклад вихователя, вчителя фізичної культури, тренера спортивної секції і гуртка з бойового хортингу.

Для військово-патріотичного виховання школярів, формування в них морально-вольових якостей, формування емоційної стійкості та дисциплінованості застосовувалися спеціальні *прийоми*:

1. Мобілізація сили школярів-спортсменів шляхом різних увідних у тренувальні сутички (рухливі ігри, які найбільш зацікавили школярів). Для підсилення цього прийому спеціально проводилася серія сутичок, в яких одному із суперників давали фору в дві-три оцінки (кілька балів), що стимулювало школяра до дії з максимальним напруженням сили незалежно від досягнутої переваги, забезпечуючи найбільш якісне завершення ним умовних сутичок.

2. Залучення до послідовних навчальних сутичок учнів, які відпочили. Для підвищення атакуючої активності старшого школяра-спортсмена проводилася заміна спаринг-партнера (декілька разів протягом умовної сутички). Постійно передбачалося загострення ситуацій сутички, підвищення темпу, активності, швидкості.

3. Створення умов, що були максимально наближені до спортивних змагань з бойового хортингу.

Військово-патріотичному вихованню школярів сприяло й те, що усі заплановані заняття виконувалися незалежно від будь-яких обставин та погодних умов, створюючи труднощі для старших школярів-спортсменів. Це вимагало, щоб вони проявляли військово-патріотичне виховання: грали в рухливі ігри з елементами бойового хортингу в стані втоми, тренувалися на снігу (з дозволу батьків та лікарів), під дощем (ураховуючи вік учасників тренування).

Під час організації спортивних змагань з бойового хортингу для школярів визначалися *проміжні завдання*, кожне з яких передбачало досягнення певної виховної і розвивальної мети. Ефективними були повторні самонакази, зокрема: перебороти втому допомагало переконання щодо необхідності та своєї спроможності повністю виконати завдання, запропоноване учителем фізичної культури, тренером з бойового хортингу.

Учні усвідомили, що чим більшою стає втома, тим більшого значення набувають повторні самонакази, висловлені в категоричній формі. А в найнапруженіші моменти тренувань їх можна вимовляти вголос, що сприяє військово-патріотичному вихованню.

Отже, виділимо найбільш ефективні організаційні форми військово-патріотичного виховання школярів під час занять бойовим хортингом, а саме:

1. *Заняття з бойового хортингу у процесі позакласної роботи.*
2. *Змагання з українського національного виду спорту бойового хортингу.*
3. *Дитячо-юнацька військово-спортивна гра “Хортинг-Патріот”.*
4. *Фізкультурно-оздоровче свято до Дня фізичної культури та спорту.*
5. *Проведення фізкультурних хвилинок з елементами бойового хортингу.*

Використання таких організаційних форм військово-патріотичного виховання старших школярів сприяло формуванню в учнів психологічних якостей, моральних цінностей, необхідних знань, умінь і навичок, любові до Батьківщини, збереженню та зміцненню власного здоров'я, інтересу та бажання займатися бойовим хортингом, спортивно-масовою

роботою, рухливими іграми з елементами бойового хортингу, що сприяють розвитку таких фізичних якостей як сила, спритність, гнучкість, витривалість, швидкість та координаційних здібностей тощо.

Під час експериментальної роботи з військово-патріотичного виховання учителі старших класів, фізичної культури та тренери з бойового хортингу особливу увагу приділяли спеціальній психофізичній підготовці школярів. Цей вид підготовки був спрямований на забезпечення позитивного передстартового стану психофізичної готовності (бойової готовності), запобігання виникненню у школярів негативних станів – передстартової лихоманки та апатії. Для цього педагоги використовувалися такі прийоми управління та самоуправління передстартовим станом старших школярів-спортсменів:

1. Продумування наступних техніко-тактичних дій (прийомів) сутички (рухливих ігор з елементами бойового хортингу). За допомогою цього прийому тренерам з бойового хортингу та учителям фізичної культури вдавалося підвищити адекватність виконання технічних прийомів, розв'язання тактичних завдань, нівелювати зайве збудження школярів, зменшити хвилювання, перемкнути увагу учнів з неприємних переживань на конструктивні моменти сутички або рухливих ігор з елементами бойового хортингу.

2. Аналіз думок, негативних емоцій, станів, унаслідок яких стає зрозумілою необґрунтованість і незначущість переживань, які виникають у процесі навчально-тренувальної діяльності, що турбують школярів – юних спортсменів.

3. Перенесення думок учнів із майбутньої сутички (рухливих ігор з елементами бойового хортингу) на події з власного життя, що мають позитивне забарвлення.

4. Зміна настанови на сутичку (рухливу гру з елементами бойового хортингу) з пасивної на активну. Для цього вчитель старших класів, фізичної культури, тренер з бойового хортингу проводив ретельну роботу з формування у старших школярів-спортсменів уміння керувати своїми емоціями, постійно наголошував на недопустимості негативних переживань щодо можливого невдалого виступу на змаганнях з бойового хортингу (віра в перемогу над суперником, впевненість у своїх силах і власній підготовленості), налаштовував старшого школяра на досягнення кращого результату в конкретній сутичці.

5. Самонавіювання, що відповідало конкретному завданню (завдання формулював учитель фізичної культури, тренер з бойового хортингу в залежності від рівня змагань) та вимовлялося у стверджувальній формі вголос (Я – переможу, Я – сильніший за суперника, Я – готовий до сутички).

6. Залучення до діяльності, яка відволікала від думок про наступну сутичку (рухливу гру з елементами бойового хортингу) – перегляд кінофільму, читання художньої літератури, заняття музикою, відвідування музеїв спортивної слави тощо.

7. Уникнення обставин, зустрічей, що можуть порушити рівновагу, спричинити неприємні переживання під час підготовки до сутички (рухливої гри з елементами бойового хортингу), особливо в день змагань.

8. Моральна підтримка школяра-спортсмена учителем фізичної культури, тренером з бойового хортингу – індивідуальна бесіда, щира розмова, напутні слова підтримували школяра, надавали йому сил, упевненості та цілеспрямованості.

Висновки. Таким чином, можна зробити висновок, що у даній науковій статті надано форми військово-патріотичного виховання юних спортсменів бойового хортингу в процесі позакласної роботи, охарактеризовано бойовий хортинг як традиційний оборонний звичай особистості та соціальна опора українського суспільства, розкриваються теоретико-методичні засади національно-патріотичного виховання дітей та молоді засобами бойового хортингу.

Формування в учнів школи ціннісного ставлення до національних бойових і культурних традицій, суспільства, держави та до самого себе, відчуття своєї належності до України, усвідомлення єдності власної долі з долею своєї країни, активної та моральної життєвої позиції є головною домінантою національно-патріотичного виховання учнів у процесі шкільного навчання. Патріотизм – це поєднання знань, почуттів і дій. Патріотичне виховання спортсменів бойового хортингу не протиставляється, а органічно доповнюється національним

та інтернаціональним вихованням. У процесі патріотичного виховання у спортсменів бойового хортингу культивуються кращі риси української ментальності – любов до України, працелюбність, індивідуальна свобода, зв'язок із природою, щирість і доброта, гостинність, повага до рідних тощо. Істинний патріот – це завжди людина національно зріла.

Однією з базових основ цього напряму виховання спортсменів бойового хортингу є кількісне і якісне зростання обсягу знань учнів про інші етноси (народи), держави, суспільства, їх досягнення у різних сферах людської життєдіяльності. Важливо під час тренувального та навчального процесу постійно підкреслювати важливість українських бойових традицій, інтернаціональний характер бойового хортингу як виду спорту, науки, звертати увагу на співпрацю народів і держав у вирішенні проблем глобального характеру.

Перспективи подальшого дослідження полягатимуть у вивченні ознак бойового хортингу як традиційного оборонного звичаю особистості та соціальної опори українського суспільства, розробці навчальних програм з бойового хортингу для учнів та студентів закладів загальної середньої і вищої освіти з національно-патріотичного виховання.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Антоненко С. А. Підготовка професійних захисників України у системі бойового хортингу / С. А. Антоненко, Е. А. Єрьоменко, В. Л. Грищук // Бойовий хортинг та діяльність правоохоронних органів України : матер. Міжнар. наук.-практ. конф., 14–15 липня 2020 р., м. Ірпінь / Мін-во фінансів України, Університет ДФС України [та ін.]. – Ірпінь, 2020. – Ч. 2. – С. 52–62.

2. Бабурнич С. А. Професіограма спортивного судді з бойового хортингу / С. А. Бабурнич, Е. А. Єрьоменко // Бойовий хортинг та діяльність правоохоронних органів України : матер. Міжнар. наук.-практ. конф., 14–15 липня 2020 р., м. Ірпінь / Мін-во фінансів України, Університет ДФС України [та ін.]. – Ірпінь, 2020. – С. 343–353.

3. Бадьора С. М. Методи психічної саморегуляції співробітників правоохоронних органів у системі бойового хортингу / С. М. Бадьора, Е. А. Єрьоменко, А. В. Тішин // Бойовий хортинг та діяльність правоохоронних органів України : матер. Міжнар. наук.-практ. конф., 14–15 липня 2020 р., м. Ірпінь / Мін-во фінансів України, Університет ДФС України [та ін.]. – Ірпінь, 2020. – Ч. 2. – С. 334–346.

4. Біла В. Р. Військово-патріотичне виховання школярів і студентів у процесі занять бойовим хортингом / В. Р. Біла, Е. А. Єрьоменко, В. В. Чмелюк // Бойовий хортинг та діяльність правоохоронних органів України : матер. Міжнар. наук.-практ. конф., 14–15 липня 2020 р., м. Ірпінь / Мін-во фінансів України, Університет ДФС України [та ін.]. – Ірпінь, 2020. – Ч. 2. – С. 242–254.

5. Бобік С. П. Формування професійно-психологічних здібностей співробітників правоохоронних органів у процесі занять бойовим хортингом / С. П. Бобік, Е. А. Єрьоменко, С. П. Параниця // Бойовий хортинг та діяльність правоохоронних органів України : матер. Міжнар. наук.-практ. конф., 14–15 липня 2020 р., м. Ірпінь / Мін-во фінансів України, Університет ДФС України [та ін.]. – Ірпінь, 2020. – Ч. 2. – С. 23–38.

6. Боднарчук О. Г. Бойовий хортинг для підготовки співробітників правоохоронних органів / О. Г. Боднарчук, Е. А. Єрьоменко, В. Р. Біла // Бойовий хортинг та діяльність правоохоронних органів України : матер. Міжнар. наук.-практ. конф., 14–15 липня 2020 р., м. Ірпінь / Мін-во фінансів України, Університет ДФС України [та ін.]. – Ірпінь, 2020. – Ч. 2. – С. 226–242.

7. Боднарчук В. В. Бойовий хортинг як засіб формування професійно-прикладних якостей курсантів і працівників силових структур / В. В. Боднарчук, Е. А. Єрьоменко, В. В. Чмелюк // Бойовий хортинг та діяльність правоохоронних органів України : матер. Міжнар. наук.-практ. конф., 14–15 липня 2020 р., м. Ірпінь / Мін-во фінансів України, Університет ДФС України [та ін.]. – Ірпінь, 2020. – Ч. 2. – С. 188–200.

8. Брухно Ю. С. Бойовий хортинг як засіб формування фізичної культури студентів і курсантів / Ю. С. Брухно, Е. А. Єрьоменко, В. Л. Грищук // Бойовий хортинг та діяльність правоохоронних органів України : матер. Міжнар. наук.-практ. конф., 14–15 липня 2020 р., м. Ірпінь / Мін-во фінансів України, Університет ДФС України [та ін.]. – Ірпінь, 2020. – Ч. 2. – С. 200–214.

9. Буток О. В. Бойовий хортинг і здоров'я людини / О. В. Буток, Е. А. Єрьоменко, В. Е. Єрьоменко // Бойовий хортинг та діяльність правоохоронних органів України : матер. Міжнар. наук.-практ. конф., 14–15 липня 2020 р., м. Ірпінь / Мін-во фінансів України, Університет ДФС України [та ін.]. – Ірпінь, 2020. – Ч. 2. – С. 564–575.

10. Бухтіяров О. А. Бойовий хортинг як система підготовки українського професійного воїна-патріота / О. А. Бухтіяров, Е. А. Єрьоменко, В. Л. Грищук // Бойовий хортинг та діяльність

- правоохоронних органів України : матер. Міжнар. наук.-практ. конф., 14–15 липня 2020 р., м. Ірпінь / Мін-во фінансів України, Університет ДФС України [та ін.]. – Ірпінь, 2020. – Ч. 2. – С. 126–139.
11. Вехтєв В. В. Бойовий хортинг у військовому мистецтві / В. В. Вехтєв, Е. А. Єрьоменко, А. В. Тішин // Бойовий хортинг та діяльність правоохоронних органів України : матер. Міжнар. наук.-практ. конф., 14–15 липня 2020 р., м. Ірпінь / Мін-во фінансів України, Університет ДФС України [та ін.]. – Ірпінь, 2020. – Ч. 2. – С. 827–840.
12. Вишницький І. О. Застосування прийомів боротьби у різних видах єдиноборств / І. О. Вишницький, Е. А. Єрьоменко // Збірник наукових статей. – Дніпро : ДДІФКіС, 1996. – С. 57–72.
13. Ганчева В. І. Бойовий хортинг: методика застосування дихальних вправ у процесі занять / В. І. Ганчева, Е. А. Єрьоменко, Г. А. Коломосьць // Бойовий хортинг та діяльність правоохоронних органів України : матер. Міжнар. наук.-практ. конф., 14–15 липня 2020 р., м. Ірпінь / Мін-во фінансів України, Університет ДФС України [та ін.]. – Ірпінь, 2020. – Ч. 2. – С. 667–682.
14. Гарбовський Л. А. Бойовий хортинг і методика викладання у закладах вищої освіти / Л. А. Гарбовський, Е. А. Єрьоменко, В. Л. Грищук // Бойовий хортинг та діяльність правоохоронних органів України : матер. Міжнар. наук.-практ. конф., 14–15 липня 2020 р., м. Ірпінь / Мін-во фінансів України, Університет ДФС України [та ін.]. – Ірпінь, 2020. – Ч. 2. – С. 155–173.
15. Гречана Л. О. Бойовий хортинг у системі початкової школи закладів загальної середньої освіти / Л. О. Гречана, Е. А. Єрьоменко, С. М. Солодько // Шляхи удосконалення професійних компетентностей фахівців в умовах сьогодення : матер. міжнар. наук.-практ. Інтернет-конф. 28–29 травня 2020 р. / Мін-во освіти і науки України, Держ. наук. установа «Інститут модернізації змісту освіти», [та ін.]. – Київ, 2020. – С. 554–563.
16. Гречаний О. М. Методика викладання бойового хортингу в процесі гурткової роботи у закладах загальної середньої освіти / О. М. Гречаний, Е. А. Єрьоменко // Бойовий хортинг та діяльність правоохоронних органів України : матер. Міжнар. наук.-практ. конф., 14–15 липня 2020 р., м. Ірпінь / Мін-во фінансів України, Університет ДФС України [та ін.]. – Ірпінь, 2020. – С. 251–262.
17. Грищук В. Л. Бойовий хортинг як засіб професійно-прикладної підготовки правоохоронців до виконання службово-бойових завдань з протидії контрабанді у районах здійснення операції об'єднаних сил / В. Л. Грищук, Е. А. Єрьоменко, О. А. Бухтіяров // Протидія незаконному переміщенню товарів в районах здійснення Операції об'єднаних сил : тези допов. наук.-практ. семінару, 15 травня 2020 р. м. Ірпінь / Державна фіскальна служба України, Ун-т ДФС України [та ін.]. – Ірпінь, 2020. – С. 59–73.
18. Деркач О. В. Розвиток фізичних якостей у співробітників правоохоронних органів засобами бойового хортингу за методом функціонального тренування / О. В. Деркач, Е. А. Єрьоменко, О. В. Бутко // Бойовий хортинг та діяльність правоохоронних органів України : матер. Міжнар. наук.-практ. конф., 14–15 липня 2020 р., м. Ірпінь / Мін-во фінансів України, Університет ДФС України [та ін.]. – Ірпінь, 2020. – Ч. 2. – С. 384–403.
19. Довгань Н. Бойовий хортинг як інструмент соціалізації студентів закладів вищої освіти / Н. Довгань, Е. Єрьоменко // Теорія і методика хортингу. – 2019. – Вип. 11. – С. 177–186.
20. Ерєменко Э. А. Хортинг – філософія українського єдиноборця / Э. А. Ерєменко // Боевые искусства – ключи к совершенству. – 2012. – № 6. – С. 4–5.
21. Єрьоменко В. Засоби профілактики основних стоматологічних захворювань у студентів, курсантів, спортсменів бойового хортингу та співробітників правоохоронних органів / В. Єрьоменко, Е. Єрьоменко // Теорія і методика хортингу. – 2018. – Вип. 9. – С. 116–126.
22. Єрьоменко В. Е. Медичний контроль змагальної діяльності з бойового хортингу / В. Е. Єрьоменко, Е. А. Єрьоменко // Бойовий хортинг та діяльність правоохоронних органів України : матер. Міжнар. наук.-практ. конф., 14–15 липня 2020 р., м. Ірпінь / Мін-во фінансів України, Університет ДФС України [та ін.]. – Ірпінь, 2020. – С. 195–215.
23. Єрьоменко В. Стоматологічне здоров'я дітей та молоді як чинник спортивних успіхів у бойовому хортингу / В. Єрьоменко, Е. Єрьоменко // Теорія і методика хортингу. – 2017. – Вип. 8. – С. 96–111.
24. Єрьоменко Е. А. Бойовий хортинг. Навчальна програма спортивної секції з бойового хортингу для учнів середнього шкільного віку 5–9 класів : навч. програма / Е. А. Єрьоменко // Мін-во освіти і науки України, Інститут модернізації змісту освіти. – ГС «НФБХУ», 2021. – 127 с.
25. Єрьоменко Е. А. Бойовий хортинг – виховна система школярів України / Е. А. Єрьоменко, О. М. Гречаний // Бойовий хортинг та діяльність правоохоронних органів України : матер. Міжнар. наук.-практ. конф., 14–15 липня 2020 р., м. Ірпінь / Мін-во фінансів України, Університет ДФС України [та ін.]. – Ірпінь, 2020. – С. 240–251.

26. Єрмоєнко Е. А. Бойовий хортинг – професійно-прикладний вид спорту правоохоронних органів України : монографія / Е. А. Єрмоєнко ; Мін-во освіти і науки України, Університет ДФС України, Національна федерація бойового хортингу України. – К : ГС «НФБХУ», 2020. – 203 с.
27. Єрмоєнко Е. А. Бойовий хортинг у системі професійної підготовки співробітників державних правоохоронних органів : монографія / Е. А. Єрмоєнко // Мін-во освіти і науки України, Університет ДФС України. – Київ : ГС «НФБХУ», 2021. – 222 с.
28. Єрмоєнко Е. А. Бойовий хортинг як ефективний засіб військово-патріотичного виховання школярів і студентів / Е. А. Єрмоєнко // Теорія і методика хортингу. – 2018. – Вип. 9. – С. 31–39.
29. Єрмоєнко Е. А. Бойовий хортинг як засіб виховання фізичної культури та основ здоров'я студентів закладів вищої освіти / Е. А. Єрмоєнко // Бойовий хортинг та діяльність правоохоронних органів України : матер. Міжнар. наук.-практ. конф., 14–15 липня 2020 р., м. Ірпінь / Мін-во фінансів України, Університет ДФС України [та ін.]. – Ірпінь, 2020. – С. 215–225.
30. Єрмоєнко Е. А. Бойовий хортинг як засіб військово-патріотичного виховання старшокласників / Е. А. Єрмоєнко, К. М. Кукушкін // Бойовий хортинг та діяльність правоохоронних органів України : матер. Міжнар. наук.-практ. конф., 14–15 липня 2020 р., м. Ірпінь / Мін-во фінансів України, Університет ДФС України [та ін.]. – Ірпінь, 2020. – С. 273–287.
31. Єрмоєнко Е. А. Бойовий хортинг як засіб оптимізації функціональної підготовки студентів і курсантів спеціалізованих закладів вищої освіти та співробітників правоохоронних органів / Е. А. Єрмоєнко // Теорія і методика хортингу. – 2017. – Вип. 8. – С. 19–33.
32. Єрмоєнко Е. А. Бойовий хортинг як засіб прикладної психофізичної підготовки курсантів правоохоронних спеціальностей відомчих закладів вищої освіти / Е. А. Єрмоєнко // Бойовий хортинг та діяльність правоохоронних органів України : матер. Міжнар. наук.-практ. конф., 14–15 липня 2020 р., м. Ірпінь / Мін-во фінансів України, Університет ДФС України [та ін.]. – Ірпінь, 2020. – С. 128–138.
33. Єрмоєнко Е. А. Бойовий хортинг як засіб професійно-психологічної підготовки співробітників правоохоронних органів України : монографія / Е. А. Єрмоєнко ; Мін-во освіти і науки України, Університет ДФС України, Нац. федерація бойового хортингу України. – К : ГС «НФБХУ», 2020. – 138 с.
34. Єрмоєнко Е. А. Бойовий хортинг як система формування готовності співробітників правоохоронних органів до дій в екстремальних ситуаціях / Е. А. Єрмоєнко // Бойовий хортинг та діяльність правоохоронних органів України : матер. Міжнар. наук.-практ. конф., 14–15 липня 2020 р., м. Ірпінь / Мін-во фінансів України, Університет ДФС України [та ін.]. – Ірпінь, 2020. – С. 110–128.
35. Єрмоєнко Е. А. Бойовий хортинг як чинник формування військово-патріотичних здібностей, фізичної культури та основ здоров'я учнівської молоді / Е. А. Єрмоєнко, І. В. Кузора // *Науковий часопис Нац. пед. ун-ту ім. М. П. Драгоманова. Серія № 15. Науково-педагогічні проблеми фізичної культури (фізична культура і спорт) : зб. наук. праць*. К. : НПУ ім. М. П. Драгоманова, 2020. Вип. 8 (128) 20. С. 61–69.
36. Єрмоєнко Е. А. Витоки та історія розвитку бойового хортингу в Україні і за кордоном / Е. А. Єрмоєнко // Теорія і методика хортингу. – 2019. – Вип. 11. – С. 55–70.
37. Єрмоєнко Е. А. Виховання наполегливості у школярів 6–7 років у процесі занять хортингом : дис. ... канд. пед. наук : 13.00.07 / Едуард Анатолійович Єрмоєнко. – К., 2016. – 222 с.
38. Єрмоєнко Е. А. Виховання фізичної культури та основ здоров'я студентів у процесі занять бойовим хортингом / Е. А. Єрмоєнко // *Науковий часопис Національного педагогічного університету імені М. П. Драгоманова. Серія № 15 «Науково-педагогічні проблеми фізичної культури /Фізична культура і спорт/»*. – 2019. – Вип. 10 (118). – 2019. – С. 49–56.
39. Єрмоєнко Е. А. Виховна система бойового хортингу / Е. А. Єрмоєнко // Теорія і методика хортингу: зб. наук. праць / [ред. рада: Бех І. Д. (голова) та ін.]. – К. : Паливода А. В., 2018. – Вип. 9. – С. 156–171.
40. Єрмоєнко Е. А. Відкрита заява Едуарда Єрмоєнка про заснування хортингу – національного виду спорту України 17 липня 2008 року / Е. А. Єрмоєнко // Мін-во України у справах сім'ї, молоді та спорту. Київ : Тренерська рада, 2008. – 7 с.
41. Єрмоєнко Е. А. Військово-патріотична програма та прикладний хортинг / Е. А. Єрмоєнко // Теорія і методика хортингу : зб. наук. праць / Нац. академія педагогічних наук України, Ін-т проблем виховання НАПН України, Українська федерація хортингу. – К. : Паливода А. В., 2014. – Вип. 1. – С. 10–19.
42. Єрмоєнко Е. А. Військово-прикладний і бойовий хортинг у системі професійної підготовки допризовної молоді, військовослужбовців та правоохоронців / Е. А. Єрмоєнко, С. С. Полторацький // *Шляхи удосконалення професійних компетентностей фахівців в умовах сьогодення : матер. міжнар.*

наук.-практ. Інтернет-конф. 28-29 травня 2020 р. / Мін-во освіти і науки України, Держ. наук. установа «Інститут модернізації змісту освіти», [та ін.]. – Київ, 2020. – С. 527–533.

43. Єрмоєнко Е. Всесвітнє українське земляцтво та діаспора у сприянні розвитку бойового хортингу / Е. Єрмоєнко // Теорія і методика хортингу. – 2017. – Вип. 8. – С. 56–79.

44. Єрмоєнко Е. А. Декларація хортингу у світі / Е. А. Єрмоєнко // Колегія Мін-ва України у спр. сім, мол. та сп. : Київ, 2008. – 12 с.

45. Єрмоєнко Е. А. Засади формування цінностей здорового життя учнівської та студентської молоді засобами хортингу. *Науковий часопис Нац. пед. ун-ту ім. М. П. Драгоманова. Серія № 15. Науково-педагогічні проблеми фізичної культури (фізична культура і спорт) : зб. наук. праць. К. : НПУ імені М. П. Драгоманова, 2016. Вип. 10 (80) 16. – С. 38–44.*

46. Єрмоєнко Е. А. Значимість цінностей фізичної культури та основ здоров'я для студентів і курсантів, які займаються бойовим хортингом. *Науковий часопис Нац. пед. ун-ту ім. М. П. Драгоманова. Серія № 15. Науково-педагогічні проблеми фізичної культури (фізична культура і спорт) : зб. наук. праць. К. : НПУ ім. М. П. Драгоманова, 2019. Вип. 11 (119) 19. С. 71–79.*

47. Єрмоєнко Е. А. Комплексне використання потенціалу бойового хортингу для забезпечення національної безпеки України в умовах зовнішньої агресії / Е. А. Єрмоєнко // Актуальні проблеми забезпечення національної безпеки та спрощення процедур міжнародної торгівлі : зб. тез IV наук.-практ. інтернет-конфер., 25-31 травня 2020 р., м. Ірпінь – м. Хмельницький / Мін-во фінансів України, Ун-т ДФС України [та ін.]. – Хмельницький : Науково-дослідний центр митної справи, 2020. – С. 18–23.

48. Єрмоєнко Е. А. Концепція розвитку бойового хортингу в системі освіти України : монографія / Е. А. Єрмоєнко ; Мін-во освіти і науки України, Університет ДФС України, ГС «Національна федерація бойового хортингу України. – К : ГС «НФБХУ», 2020. – 122 с.

49. Єрмоєнко Е. Медико-біологічні та морфофункціональні особливості бойового хортингу у процесі виховання фізичної культури та основ здоров'я студентів / Е. Єрмоєнко // Теорія і методика хортингу. – 2017. – Вип. 8. – С. 112–121.

50. Єрмоєнко Е. Медико-фізіологічні чинники самоконтролю за фізичним навантаженням на тренуваннях з бойового хортингу у процесі виховання фізичної культури студентів / Е. Єрмоєнко // Теорія і методика хортингу. – 2018. – Вип. 9. – С. 127–138.

51. Єрмоєнко Е. А. Міжнародні правила змагань з хортингу / Е. А. Єрмоєнко // Київ : МГО «Міжнародна Федерація Хортингу», 2009. – 85 с.

52. Єрмоєнко Е. А. Навчальна програма гурткової (секційної) роботи «Хортинг» для учнів 1–11 класів загальноосвітніх навчальних закладів / Е. А. Єрмоєнко // К. : Паливода А. В., 2012. – 268 с.

53. Єрмоєнко Е. А. Наукове обґрунтування психолого-педагогічних умов виховання фізичної культури та основ здоров'я студентів у процесі занять бойовим хортингом / Е. А. Єрмоєнко // Науковий часопис Національного педагогічного університету імені М. П. Драгоманова. Серія 15 : Науково-педагогічні проблеми фізичної культури (фізична культура і спорт) : зб. наук. праць. - Київ : Вид-во НПУ імені М. П. Драгоманова, 2020. - Вип. 3 (123). - С. 47-56. - DOI 10.31392/NPU-ps.series15.2020.3(123).09.

54. Єрмоєнко Е. А. Основоположні принципи бойового хортингу. *Теорія і методика хортингу: зб. наук. праць. К. : Паливода А. В. 2018. Вип. 9. С. 22–31.*

55. Єрмоєнко Е. А. Особливості самовиховання в бойовому хортингу / Е. А. Єрмоєнко // Бойовий хортинг та діяльність правоохоронних органів України : матер. Міжнар. наук.-практ. конф., 14–15 липня 2020 р., м. Ірпінь / Мін-во фінансів України, Університет ДФС України [та ін.]. – Ірпінь, 2020. – С. 40–55.

56. Єрмоєнко Е. А. Особливості фізичної і психологічної підготовки та формування професійних якостей курсантів і працівників правоохоронних органів засобами бойового хортингу / Е. А. Єрмоєнко // Протидія незаконному переміщенню товарів в районах здійснення Операції об'єднаних сил : тези допов. наук.-практ. семінару, 15 травня 2020 р. м. Ірпінь / Державна фіскальна служба України, Ун-т ДФС України [та ін.]. – Ірпінь, 2020. – С. 39–42.

57. Єрмоєнко Е. А. Правомірність застосування службово-прикладних прийомів фізичного впливу системи бойового хортингу в екстремальних умовах соціального характеру у межах необхідної самооборони / Е. А. Єрмоєнко // Бойовий хортинг та діяльність правоохоронних органів України : матер. Міжнар. наук.-практ. конф., 14–15 липня 2020 р., м. Ірпінь / Мін-во фінансів України, Університет ДФС України [та ін.]. – Ірпінь, 2020. – С. 95–110.

58. Єрмоєнко Е. А. Принципи виконання й методика вивчення базових технічних елементів хортингу: методичний посібник / Е. А. Єрмоєнко // К. : Паливода А. В., 2009. – 87 с.

59. Єрмоєнко Е. А. Психічні процеси в бойовому хортингу / Е. А. Єрмоєнко // Бойовий хортинг та діяльність правоохоронних органів України : матер. Міжнар. наук.-практ. конф., 14–15 липня 2020 р., м. Ірпінь / Мін-во фінансів України, Університет ДФС України [та ін.]. – Ірпінь, 2020. – С. 63–72.
60. Єрмоєнко Е. А. Робоча програма фізкультурно-оздоровчих занять з хортингу для дітей / Е. А. Єрмоєнко // К. : Нац. ун-т фізичного виховання і спорту України, 2009. – 32 с.
61. Єрмоєнко Е. А. Система фізичного виховання спортсменів бойового хортингу / Е. А. Єрмоєнко // Теорія і методика хортингу: зб. наук. праць / [ред. рада: Бех І. Д. (голова) та ін.]. – К. : Паливода А. В., 2017. – Вип. 8. – С. 187–205.
62. Єрмоєнко Е. А. Теоретико-методичні засади виховання наполегливості в молодших школярів у процесі занять бойовим хортингом : монографія / Е. А. Єрмоєнко ; Мін-во освіти і науки України, Ін-т проблем виховання НАПН України. – ГС «НФБХУ», 2020. – 191 с.
63. Єрмоєнко Е. А. Технічна підготовка спортсмена бойового хортингу : монографія / Е. А. Єрмоєнко // Мін-во освіти і науки України, Інститут проблем виховання НАПН України. – ГС «НФБХУ», 2020. – 652 с.
64. Єрмоєнко Е. А. Тренування в хортингу: навчально-методичний посібник / Е. А. Єрмоєнко // К. : Паливода А. В., 2009. – 227 с.
65. Єрмоєнко Е. Філософія бойового хортингу / Е. Єрмоєнко // Теорія і методика хортингу. – 2018. – Вип. 9. – С. 82–104.
66. Єрмоєнко Е. Формування фізичної культури та цінностей здорового способу життя студентської молоді як передумова спортивних успіхів у бойовому хортингу / Е. А. Єрмоєнко // Теорія і методика хортингу. – 2019. – Вип. 11. – С. 261–274.
67. Єрмоєнко Е. А. Формування цінностей здорового життя учнівської та студентської молоді на заняттях хортингом у навчальних закладах / Е. А. Єрмоєнко // Теорія і методика хортингу: зб. наук. праць / [ред. рада: Бех І. Д. (голова) та ін.]. – К. : Паливода А. В., 2016. – Вип. 6. – С. 115–123.
68. Єрмоєнко Е. А. Хортинг : навчальна програма гурткової (секційної) роботи для учнів 1–11 класів загальноосвітніх навчальних закладів / Єрмоєнко Едуард Анатолійович. – Київ : Паливода А. В., 2012. – 268 с.
69. Єрмоєнко Е. А. Хортинг – національний вид спорту України: метод. посіб. / Е. А. Єрмоєнко. – К. : Паливода А. В., 2014. – 1064 с.
70. Зверев А. В. Бойовий хортинг у методиках вдосконалення силових якостей спортсменів різних вікових груп / А. В. Зверев, Е. А. Єрмоєнко, А. В. Тішин // Бойовий хортинг та діяльність правоохоронних органів України : матер. Міжнар. наук.-практ. конф., 14–15 липня 2020 р., м. Ірпінь / Мін-во фінансів України, Університет ДФС України [та ін.]. – Ірпінь, 2020. – Ч. 2. – С. 593–603.
71. Івашковський В. Психомоторика та психо-фізіологічні особливості підготовки спортсменів бойового хортингу / В. Івашковський, Е. Єрмоєнко // Теорія і методика хортингу. – 2017. – Вип. 8. – С. 130–138.
72. Ільницький І. Р. Хортинг та організація навчання / І. Р. Ільницький, Е. А. Єрмоєнко, С. А. Бабурнич // Збірник наукових праць. – Київ : Паливода А. В., 2008. – С. 247–258.
73. Карасевич С. А. Бойовий хортинг як засіб морально-етичного виховання особистості / С. А. Карасевич, Е. А. Єрмоєнко, В. Р. Біла // Бойовий хортинг та діяльність правоохоронних органів України : матер. Міжнар. наук.-практ. конф., 14–15 липня 2020 р., м. Ірпінь / Мін-во фінансів України, Університет ДФС України [та ін.]. – Ірпінь, 2020. – Ч. 2. – С. 346–357.
74. Кіблицький Р. В. Бойовий хортинг: концептуальні засади розвитку і популяризації в Україні / Р. В. Кіблицький, Е. А. Єрмоєнко, А. В. Тішин // Бойовий хортинг та діяльність правоохоронних органів України : матер. Міжнар. наук.-практ. конф., 14–15 липня 2020 р., м. Ірпінь / Мін-во фінансів України, Університет ДФС України [та ін.]. – Ірпінь, 2020. – Ч. 2. – С. 502–514.
75. Коломоєць Г. А. Бойовий хортинг і принципи формування духовно-моральної вихованості учнів / Г. А. Коломоєць, Е. А. Єрмоєнко, В. В. Деревянко // Бойовий хортинг та діяльність правоохоронних органів України : матер. Міжнар. наук.-практ. конф., 14–15 липня 2020 р., м. Ірпінь / Мін-во фінансів України, Університет ДФС України [та ін.]. – Ірпінь, 2020. – Ч. 2. – С. 776–793.
76. Колос М. А. Бойовий хортинг: швидкісно-силова підготовка та оптимізація управління навчально-тренувальним процесом / М. А. Колос, Е. А. Єрмоєнко, О. М. Сидоренко // Бойовий хортинг та діяльність правоохоронних органів України : матер. Міжнар. наук.-практ. конф., 14–15 липня 2020 р., м. Ірпінь / Мін-во фінансів України, Університет ДФС України [та ін.]. – Ірпінь, 2020. – Ч. 2. – С. 493–502.
77. Кузора І. В. Військово-патріотична програма бойового хортингу / І. В. Кузора, Е. А. Єрмоєнко, В. В. Вехтев // Бойовий хортинг та діяльність правоохоронних органів України : матер. Міжнар. наук.-

практ. конф., 14–15 липня 2020 р., м. Ірпінь / Мін-во фінансів України, Університет ДФС України [та ін.]. – Ірпінь, 2020. – Ч. 2. – С. 840–852.

78. Кукушкін К. М. Методика військово-патріотичного виховання школярів у процесі занять бойовим хортингом / К. М. Кукушкін, Е. А. Єрмоєнко // Бойовий хортинг та діяльність правоохоронних органів України : матер. Міжнар. наук.-практ. конф., 14–15 липня 2020 р., м. Ірпінь / Мін-во фінансів України, Університет ДФС України [та ін.]. – Ірпінь, 2020. – С. 6–14.

79. Куцкір М. С. Принципи виховання системних вольових якостей спортсменів хортингу / М. С. Куцкір, Е. А. Єрмоєнко, О. М. Гречаний // Педагогіка хортингу : зб. наук. праць / [ред. кол.: Бех І. Д. (голова) та ін.]. – К. : Паливода А. В., 2009. – С. 108–126.

80. Литвиненко А. М. Бойовий хортинг – комплексна система фізичного виховання особистості / А. М. Литвиненко, Е. А. Єрмоєнко, В. Е. Єрмоєнко // Бойовий хортинг та діяльність правоохоронних органів України : матер. Міжнар. наук.-практ. конф., 14–15 липня 2020 р., м. Ірпінь / Мін-во фінансів України, Університет ДФС України [та ін.]. – Ірпінь, 2020. – Ч. 2. – С. 403–422.

81. Лях В. Інноваційні підходи у боротьбі «Лави на лаву» з учнями козацьких класів і спортсменів бойового хортингу / В. Лях, Е. Єрмоєнко // Теорія і методика хортингу. – 2019. – Вип. 11. – С. 164–176.

82. Ляховець О. О. Бойовий хортинг як засіб виховання патріотизму у дітей дошкільного віку / О. О. Ляховець, Е. А. Єрмоєнко // Бойовий хортинг та діяльність правоохоронних органів України : матер. Міжнар. наук.-практ. конф., 14–15 липня 2020 р., м. Ірпінь / Мін-во фінансів України, Університет ДФС України [та ін.]. – Ірпінь, 2020. – С. 305–315.

83. Остапенко О. І. Бойовий хортинг як засіб формування у старшокласників готовності до військової служби / О. І. Остапенко, Е. А. Єрмоєнко, А. В. Тішин // Бойовий хортинг та діяльність правоохоронних органів України : матер. Міжнар. наук.-практ. конф., 14–15 липня 2020 р., м. Ірпінь / Мін-во фінансів України, Університет ДФС України [та ін.]. – Ірпінь, 2020. – Ч. 2. – С. 638–652.

84. Петрочко Ж. В. Хортинг – школа сили і честі юного українця : метод. посіб. / Ж. В. Петрочко, Е. А. Єрмоєнко. – К. : ПАЛИВОДА А. В., 2016. – 544 с.

85. Полторацький С. С. Бойовий хортинг у впровадженні воїнських традицій українського народу / С. С. Полторацький, Е. А. Єрмоєнко, В. Е. Єрмоєнко // Бойовий хортинг та діяльність правоохоронних органів України : матер. Міжнар. наук.-практ. конф., 14–15 липня 2020 р., м. Ірпінь / Мін-во фінансів України, Університет ДФС України [та ін.]. – Ірпінь, 2020. – Ч. 2. – С. 538–550.

86. Присяжнюк С. Бойовий хортинг та проблема активного відпочинку спортсменів у різні вікові періоди / С. Присяжнюк, Е. Єрмоєнко // Теорія і методика хортингу. – 2017. – Вип. 8. – С. 206–218.

87. Пустолякова Л. Бойовий хортинг у системі навчання фізичних вправ загального розвитку та спеціально-підготовчих вправ на заняттях з фізичного виховання у закладах вищої освіти / Л. Пустолякова, Е. Єрмоєнко // Теорія і методика хортингу. – 2019. – Вип. 11. – С. 187–195.

88. Рудей Д. Ю. Бойовий хортинг у комплексі виховних засобів спортсменів шкільного віку / Д. Ю. Рудей, О. М. Гречаний, Е. А. Єрмоєнко // Бойовий хортинг та діяльність правоохоронних органів України : матер. Міжнар. наук.-практ. конф., 14–15 липня 2020 р., м. Ірпінь / Мін-во фінансів України, Університет ДФС України [та ін.]. – Ірпінь, 2020. – С. 334–343.

89. Сичов С. Бойовий хортинг та особливості оптимізації управління атлетичним тренуванням у процесі спортивної діяльності / С. Сичов, Е. Єрмоєнко // Теорія і методика хортингу. – 2017. – Вип. 8. – С. 219–225.

90. Сікан В. Ю. Технології здоров'язбереження у методиці хортингу / В. Ю. Сікан, Е. А. Єрмоєнко, С. А. Бабурнич // Педагогіка хортингу : зб. наук. праць / [ред. кол.: Бех І. Д. (голова) та ін.]. – К. : Паливода А. В., 2009. – С. 284–301.

91. Степанюк А. В. Планування та організація навчально-виховного процесу з хортингу / А. В. Степанюк, Е. А. Єрмоєнко, В. В. Вехтев // Педагогіка хортингу : зб. наук. праць / [ред. кол.: Бех І. Д. (голова) та ін.]. – К. : Паливода А. В., 2009. – С. 325–338.

92. Степура Т. М. Бойовий хортинг як засіб формування специфічних психічних властивостей співробітників правоохоронних органів / Т. М. Степура, Е. А. Єрмоєнко, О. В. Буток // Бойовий хортинг та діяльність правоохоронних органів України : матер. Міжнар. наук.-практ. конф., 14–15 липня 2020 р., м. Ірпінь / Мін-во фінансів України, Університет ДФС України [та ін.]. – Ірпінь, 2020. – Ч. 2. – С. 173–188.

93. Тішин А. В. Застосування прийомів бойового хортингу при вдосконаленні навчання у вищих освітніх установах правоохоронних органів України / А. В. Тішин, Е. А. Єрмоєнко // Бойовий хортинг та діяльність правоохоронних органів України : матер. Міжнар. наук.-практ. конф., 14–15 липня 2020 р., м. Ірпінь / Мін-во фінансів України, Університет ДФС України [та ін.]. – Ірпінь, 2020. – С. 296–305.

94. Федорченко Т. Є. Бойовий хортинг і методика проведення занять в умовах здоров'язберігальної педагогіки / Т. Є. Федорченко, Е. А. Єрьоменко, В. Е. Єрьоменко // Бойовий хортинг та діяльність правоохоронних органів України : матер. Міжнар. наук.-практ. конф., 14–15 липня 2020 р., м. Ірпінь / Мін-во фінансів України, Університет ДФС України [та ін.]. – Ірпінь, 2020. – Ч. 2. – С. 695–713.

95. Чмелюк В. В. Бойовий хортинг у підрозділах державної митної служби для підготовки співробітників до протидії незаконному переміщенню товарів у районах здійснення операції об'єднаних сил на сході України / В. В. Чмелюк, Е. А. Єрьоменко, В. В. Бондарчук // Протидія незаконному переміщенню товарів в районах здійснення Операції об'єднаних сил : тези допов. наук.-практ. семінару, 15 травня 2020 р. м. Ірпінь / Державна фіскальна служба України, Ун-т ДФС України [та ін.]. – Ірпінь, 2020. – С. 7–25.

96. Чмелюк В. В. Бойовий хортинг як чинник навчання і професійної підготовки курсантів закладів вищої освіти правоохоронної спрямованості / В. В. Чмелюк, Е. А. Єрьоменко, В. В. Бондарчук // Бойовий хортинг та діяльність правоохоронних органів України : матер. Міжнар. наук.-практ. конф., 14–15 липня 2020 р., м. Ірпінь / Мін-во фінансів України, Університет ДФС України [та ін.]. – Ірпінь, 2020. – Ч. 2. – С. 8–23.

97. Шаповалов Б. Б. Перспективи розвитку бойового хортингу як засобу підготовки військовослужбовців правоохоронних органів військової структури до дій з ризиком для життя та здоров'я / Б. Б. Шаповалов, Е. А. Єрьоменко // Бойовий хортинг та діяльність правоохоронних органів України : матер. Міжнар. наук.-практ. конф., 14–15 липня 2020 р., м. Ірпінь / Мін-во фінансів України, Університет ДФС України [та ін.]. – Ірпінь, 2020. – С. 315–322.

98. Шило О. М. Фізичне і морально-психологічне становлення особистості засобами хортингу / О. М. Шило, Е. А. Єрьоменко, В. В. Вехтєв // Педагогіка хортингу : зб. наук. праць. – К. : Паливода А. В., 2010. – С. 127–140.

99. Savchenko, A. (2017). Combat horting – educational practice for young people / A. Savchenko, E. Yeromenko // Теорія і методика хортингу. – 2017. – Вип. 8. – С. 88–95.

Yeromenko E. A.

University of the State Fiscal Service of Ukraine

FORMATION OF WILLFUL PURPOSE ORIENTATION AND MILITARY PATRIOTIC EDUCATION OF STUDENTS OF THE COMBAT KHORTING SCHOOL GROUP

***Abstract.** This scientific article provides forms of military-patriotic education of young athletes of combat horting in the process of extracurricular activities, characterizes combat horting as a traditional defensive custom of personality and social support of Ukrainian society, reveals theoretical and methodological principles of national-patriotic education of children and youth by means of combat. The formation of students' values of national military and cultural traditions, society, state and himself, a sense of belonging to Ukraine, awareness of the unity of their own destiny with the fate of their country, active and moral life position is the main dominant military-patriotic education of students in school learning process. The authors of the article prove that the national-patriotic consciousness of children and youth is best formed by means of combat horting, as it is a complex and multifaceted discipline, a national professional-applied sport of Ukraine. Educational institutions are called to prevent moral degradation and revive the high meaning of the word "patriotism", because childhood and adolescence are the most fertile times for cultivating a sense of love for the Motherland. It is noted that martial arts has a great versatile potential, able to compete with any world-renowned school of martial arts, which is repeatedly confirmed by both sports practice at competitions and real facts about military martial life. For a long time, combat horting has attracted a lot of people from all special forces of our state with its reliability and absolute effectiveness of self-defense techniques studied by students of sports sections and clubs in educational institutions. The advanced content of military-patriotic, educational and training programs for children and youth, effective forms of military-patriotic education of young athletes of combat horting in the process of extracurricular activities, forms and methods of combat horting are the main factors of national-patriotic education of schoolchildren and students involved in clubs and sports sections of combat horting.*

***Key words:** forms of military-patriotic education, national-patriotic education, combat horting, young athletes, military-sports training, extracurricular activities.*